

Rəqəmsal güc strategiyasının yeni manifesti

*Süni intellekt infrastrukturunun
inkişafında Azərbaycanın enerji
potensialı həlledici rol oynayır*

Böyük siyasət XXI əsrin ortalarına doğru irəlilədikcə dünyanın strateji prioritetləri də dəyişir. Ötən əsrin sonlarında neft və qaz qlobal güc balansının mərkəzində idisə, bu gün məlumat, süni intellekt və onların işləməsi üçün tələb olunan enerji də eyni mövqedə dayanır. Sözügedən kontekstdə dekabrın 8-də Bratislavada Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Slovakiya Prezidenti Peter Pelleqrininin mətbuata bəyanatları xüsusi diqqət çəkir.

(ardı 3-cü səhifədə)

Rəqəmsal güc strategiyasının yeni manifesti

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Ölkəmizin başçısı qeyd etdi ki, informasiya texnologiyaları və data mərkəzlərinin yaradılması haqqında Slovakiya ilə fikir mübadiləsi aparılıb: “Burada Azərbaycanın üstünlüyü ondadır ki, bizdə kifayət qədər böyük enerji potensialı var. Bu gün Azərbaycanda istifadə olunmayan enerji potensialı təxminən 2 qıqavata bərabərdir və növbəti 5 il ərzində bu, 8 qıqavata çatdırılacaq. Təbii ki, süni intellekt və data mərkəzlərinin fəaliyyəti üçün enerji mənbəyi əsas amillərdən biridir. Əlbəttə ki, iqlim də burada önəmli amildir. Baxmayaraq, biz Cənub ölkəsiyik, amma bizim çox soyuq bölgələrimiz də var ki, orada ilin böyük hissəsində şaxtalı hava şəraiti mövcuddur. Ona görə beynəlxalq data mərkəzləri həbi kimi biz öz rolumuzu görürük və Slovakiya şirkətləri ilə bu istiqamətdə çalışmaq fikrindəyik”.

Bəli, Prezident İlham Əliyevin fikirləri bir daha Azərbaycanın enerji ixracatçısı olmaqla kifayətlənmədiyini, həm də qlobal rəqəmsal infrastrukturun formalaşmasında aparıcı mövqeyə iddialı olduğunu göstərdi. Vurğulanmalıdır ki, süni intellekt sistemlərinin fəaliyyəti böyük enerji tələb edir. Bu səbəbdən dünyanın bir sıra aparıcı şirkətləri artıq daha stabil və ucuz enerji mənbələri olan məkanlara üz tuturlar. Şübhəsiz, mövzuya dair spesifik məqamlar var və onlara diqqət yetirək.

Avropa ölkələri enerji böhranı və artan tələbatla üzləşdiyi bir zamanda texnoloji sektor üçün münasib şərait tapmaqda çətinlik çəkirlər. Yəni Azərbaycanın təqdim etdiyi üstünlüklər məhz belə bir durumda xüsusi diqqət çəkir. Mövcud sahədə ölkəmizin göstəriciləri dünya miqyasında nadir sayılır. Nəzərə alaq ki, bu gün enerji süni intellekt hesablamaları üçün əvəzsiz resursa çevrilib. Respublikamızın onu sabit, uzunmüddətli və siyasi risklərdən uzaq şəkildə təmin etməsi sözügedən sahədə inkişafımız üçün üstünlük yaradır. Axı enerji dayanıqlılığı artıq data mərkəzlərinin yerləşdirilməsi üçün əsas seçim kriteriyasına çevrilir.

Azərbaycanın enerji strategiyası uzun illər ərzində mərhələli şəkildə transformasiyaya uğrayıb. “Əsrin müqaviləsi” ilə başlayan enerji epoxası artıq yeni bir istiqamət

alılıb. Belə ki, enerji siyasətinin təməli əvvəlcə neft və qaz üzərində qurulmuşdusa, daha sonra külək, günəş və hidropotensial kimi bərpaolunan mənbələr bu yanaşmanı zənginləşdirdi. İndi isə üçüncü mərhələ - rəqəmsal enerji dövrüdür. Bu dövrdə enerji həm də texnologiyanın özü üçün zəruri şərtidir. Nəzərə alsaq ki, süni intellekt sistemlərinin genişmiqyaslı fəaliyyəti onların yerləşdirildiyi data mərkəzlərindən asılıdır, həmin mərkəzlərin fasiləsiz enerji tələb etdiyi də əsas götürülməlidir. Məhz bu səbəbdən Azərbaycanın enerji strategiyası texnoloji inkişafın əsas dayacağına çevrilir.

Prezident İlham Əliyevin soyuq bölgələrlə bağlı vurğusu da mövcud kontekstdə əhəmiyyətlidir. Dağlıq və soyuq iqlimli ərazilərdə data mərkəzləri üçün ideal şərait yaradır, çünki onların soyutma sistemində enerji sərfiyyatı kəskin azalır. Qusar, Qəbələ, eyni zamanda, işğaldan azad olunmuş Kəlbəcər, Laçın kimi bölgələrin gələcəkdə qlobal texnologiya investisiyalarının cəmləndiyi mərkəzlərə çevrilmələri ehtimalı yüksəkdir. Data mərkəzlərinin yerləşdirilməsi üçün ideal məkanların seçilməsinə gəldikdə isə məsələ sadəcə enerji ilə bitmir. İqlim, relyef, hava axınlarının sabitliyi, torpaq strukturu, logistika imkanları və siyasi təhlükəsizlik də bu baxımdan mühüm rol oynayır. Azərbaycanın dağlıq regionları sadalanan parametrlərin böyük əksəriyyətini özündə birləşdirir.

Soyuq iqlimli bölgələr illik temperatur dinamikasına görə data mərkəzlərinin texniki tələblərinə uyğun gəlir. Bu ərazilərdə havanın uzun müddət aşağı olması soyutma xərclərini optimallaşdırır. Hətta dünyanı aparıcı texnoloji mərkəzlərində belə bu

cür əlverişli təbii şərait hər yerdə mövcud deyil.

Süni intellekt sistemlərinin gələcək inkişafına gəldikdə, bu, enerji təminatı ilə bilavasitə bağlıdır. Çünki gücün təmin olunacağı ölkələrin gələcəkdə qlobal rəqəmsal iqtisadiyyatın əsas oyunçularına çevrilmələri nəzərdə tutulub. Son dövrlər məlumatın qlobal həcmi də sürətlə artır. Bu, istər süni intellekt modellərinin inkişafı, istər bulud texnologiyalarının genişlənməsi, istərsə də dünya iqtisadiyyatının tam rəqəmsallaşması ilə izah olunur. Data mərkəzləri iqtisadiyyatın yeni sənaye obyektinə, onların yerləşdiyi ölkələr qlobal rəqəmsal proseslərin mərkəzinə çevrilir. Həmin iqtisadi modelin əsas dayacağı isə enerjidir. Enerji sabitdirsə, ölkə rəqəmsal sistemlərin dayanıqlı məkanı kimi daha da əhəmiyyət qazanır. Azərbaycanın bu sahədə təqdim etdiyi imkanlar ölkəmizi qlobal miqyasda yeni oyunçu statusuna yüksəltdi. Respublikamızın siyasi sabitliyi prosesdə həlledici amildir - data mərkəzləri 20–30 illik fəaliyyət dövrü üçün qurulduğundan, uzunmüddətli siyasi risklər minimuma endirilməlidir.

Beləliklə, dünyanın texnoloji xəritəsi hazırda sürətlə yenidən formalaşır. Avropada enerji asılılığı və rəqəmsal transformasiya, ABŞ ilə Çin arasında texnoloji rəqabətin kəskinləşməsi, süni intellekt modellərinin sürətlə böyüməsi və rəqəmsal iqtisadiyyatın genişlənməsi Azərbaycan üçün tarixi imkan yaradıb. Bratislava bəyanatı da məhz sözügedən proseslərin mərkəzində ölkəmizin öz rolunu dəqiq müəyyənləşdirdiyini göstərir.

N.BEYDİYEVA
XQ